

۱۶۱۷۶۶۶

نمبر ۱۰۰

فلاف شرق و موسیقے

(میرزا کاظمی، قاضی، اخوان صفا، ابن سینا و قطب الدین شیرازی کے دربارہ موسیقے عملی و نظری)

آریز، دمانیان

ناشر: تخصصی موسیقے

ناصر تخصصي موسسہ

نتیجہ

فلاسفة شرق و موسیقی

آرین رحمانیان

طرح جلد: نازنین خزائی
تست‌نگاری و صفحه‌آرایی: نازی و نی
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷
قیمت کتاب: ۲۱۰۰۰ تومان

موشناسه: رحمتیان، آرین، ۱۳۵۴.
عنوان: سغه شرق و موسیقی
نام پدیدآور: آرین رحمتیان
محل نگارش: تهران، نای و نی ۱۳۹۷
محدوده جغرافیایی: ۱۸۴۲ص.
شماره: ۶-۴-۹۰۸-۶۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: موسیقی - زیبایی شناسی
موضوع: فیلسوفان ایرانی - دیدگاه درباره موسیقی
شناسه افزوده: نشر نای
رده بندی کنگره: ۳۷۱۷/۵۳۳۲
رده بندی دیویی: ۷۸۷/۱
شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۸۷۷۰۲

در تلگرام همراه ما باشید:

(@)nashrenayoney

تهران، خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران
مجمع تجاری فروزنده، طبقه اول شماره ۴۰۹
تلفن: ۶۶۴۹۳۳۷۸ - ۹۱۲۳۸۴۶۰۴۷
کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نشر نای نامی می باشد.

www.bayoneer.com : قروشگاه اینترنتی

فهرست

پیشگفتار.....	۴
فصل اول: ملاحظات تاریخی.....	۷
فصل دوم: فلسفه، علم، هنر و موسیقی.....	۱۹
فصل سوم: دیدگاه علامه درباره موسیقی.....	۳۶
فصل چهارم: صلاحات موسیقی عملی و نظری.....	۱۱۳

پیشگفتار

آنچه در صفحات بعد از نظر خواهد گذشت، سیر تاریخی بر دیدگاه فلاسفه اسلامی در مورد موسیقی است. بررسی آرا و اندیشه‌های فلاسفه اسلامی در زمینه موسیقی، از چند نظر اهمیت دارد. نخست، برخلاف باور بسیاری از منتقدان، آرای فیلسوفان اسلامی درباره موسیقی بسیار بیشتر از نظریات بسیاری از فلاسفه غربی است. به علاوه، بسیاری از فیلسوفان مسلمان در موسیقی عملی هم مهارت داشتند؛ امری که به ندرت در میان فلاسفه غرب مشاهده می‌شود. دوم، برخلاف نظریات رایج درباره وضعیت موسیقی در سرزمین‌های اسلامی، این مبحث بیشتر از هر هنر دیگری مورد و بررسی متفکران مسلمان قرار گرفته است. در حقیقت، نه تنها فلاسفه، بلکه سوفران، متکلمان و حتی فقها نیز در مورد موسیقی نظریات فلسفی ارائه داده‌اند. صرف این، موسیقی عملی نیز در این دوره دارای رونق بسیار بوده است.

در این مجلد، آرای فیلسوفان اسلامی از قرن سوم تا هشتم هجری مورد بررسی قرار می‌گیرد که به طور تقریبی، در حدود ۵۰۰ سال است. در حقیقت، این دوره، دوره شکوفایی و تبلور فرهنگ و تمدن اسلامی است. بیشتر سازندگان آن، ایرانی بوده‌اند. فیلسوفان این دوره، به معنی واقعی کلمه، بر غریب و فزاینده خویشتن احاطه داشتند و موسیقی نیز در حکم یکی از شاخه‌های فلسفه، مورد توجه آنان بود. این فلاسفه، هم در زمینه فلسفه موسیقی و هم درباره تئوری آن، نظریه‌هایی ارائه دادند و چنان‌که گفته شد، برخی در موسیقی عملی نیز مهارت داشتند. در نتیجه، در این کتاب هم آرای فلاسفه درباره موسیقی و هم نظریات آنان در زمینه صنعت نظری یا تئوری موسیقی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

از آنجاکه به نظر نویسندگان، بررسی نظریات فلاسفه دربارهٔ موسیقی بدون توجه به بستر تاریخی رشد این آراء، کلیات فلسفه و هنر اسلامی تصویر دقیقی از موضوع ارائه نمی‌دهد، بنابراین در این کتاب سعی شده است تا به‌طور خلاصه به این موضوعات نیز پرداخته شود. در نتیجه، ابتدا به بررسی بستر تاریخی رشد نظریات فلاسفه اسلامی می‌پردازیم. پس از آن در فصل کلیات فلسفی، نظریه‌های فلسفی فلاسفه و در فصل زیبایی‌شناسی اسلامی، کلیات فلسفه هنر را از دیدگاه این فیلسوفان مورد بررسی قرار می‌دهیم. سپس نظریات هر فیلسوفی در زمینهٔ فلسفهٔ موسیقی، جداگانه بررسی می‌شود. فصل پایانی کتاب به بررسی موسیقی عملی و نظری دوره مورد بحث اختصاص داده شده است.

در حقیقت، فلسفهٔ اسلامی با ظهور شخصیتی به نام «کندی» آغاز شد که مانند اسلاف یونانی خود، در زمینهٔ موسیقی و فلسفهٔ آن نظریه‌پردازی کرده است. پس از او، در فلسفهٔ اسلامی دو مکتب اصلی مشائی و اشعری پدید آمد. فیلسوفان مشائی بیشتر بر آرای ارسطو و پیروان او تأکید می‌کردند. نمایندگان اصلی حکمت مشاء در تمدن اسلامی، فیلسوفانی چون فارابی، ابن‌سینا، ابن‌زهره، ابوالعزیز میرالدین توسی و علامه قطب‌الدین شیرازی بودند. حکمت اشراق که به همت شیخ شهاب‌الدین سهروردی، ملقب به شیخ اشراق تأسیس شد، ترکیبی از اندیشه‌های افلاطونی، عارفانه اسلامی و حکمت ایران باستان بود که به شکلی جدید تدوین و تبیین گردید. اما از آنجاکه فیلسوفان اشراقی در مورد موسیقی و فلسفهٔ آن تفسیر و تحلیلی ارائه ندادند، در بیان دیدگاه فلسفی آنان در سایر موارد نیز صرف نظر شده است.

امیدوارم این کتاب، با تمام کاستی‌ها، نظر علاقه‌مندان به فلسفه، فلسفهٔ موسیقی، موسیقی و به‌طور کلی دوستداران فرهنگ و هنر این سرزمین را جلب کند. در اینجا لازم می‌دانم از زحمات بی‌دریغ استادان، بزرگواران و دوستانی که در نگارش و چاپ

این کتاب، کریمانه بنده را مورد لطف قرار داده‌اند، سپاسگزاری کنم. از استاد انوار که فراگیری ساختار صنعت نظری یا تئوری موسیقی قدیم را مدیون ایشانم و حمایت‌ها، محبت‌ها و ارشادهایشان همواره چراغ راه این حقیر بوده است. از سرکار خانم ترانه امیر ابراهیمی که باحوصله و دقت بسیار ویراستاری این متن را به عهده گرفتند. از دوست هنرمند و گرامی جناب آقای مجید وطنیان مدیریت نشر نای و نی که موجبات چاپ این اثر را فراهم آوردند؛ و هم‌چنین سایر دوستان و بزرگواری که به هر طریق این بنده را یاری دادند و راهنمایی کردند، قدردانی می‌کنم. امیدوارم که این تحفه درویش، مقبول طبع مردم صاحب‌نظر شود.

از آن‌ها که بدین شک این کتاب خالی از کاستی و اشکال نیست، از استادان، صاحب‌طرائف و پژوهشگران خواستارم این کاستی‌ها را گوشزد کنند و نیز بر من ببخشایند. ربنا! مواخات، ان نسیانا او اخطانا.

این همه گفتیم لیک از تو هیچ
بی عنایات خدا هیچیم هیچ
گر ملک باشد سیاه هستش ورق
بی عنایات حق و خاصان حق
ای خدا ای فضل تو حاجت روا
با تو یاد هیچ کس نبود روا

آرین رحمانیان

بستان ۱۳۹۵